

СКЛАПАЊЕ КЊИГЕ
пјесме и други крајеви приче

Уредник
Зоран Колунџија

Слика на корицама
Paul Klee, *Secret Letters*

Милан Гарић

СКЛАПАЊЕ КЊИГЕ

пјесме и други крајеви приче

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

О

О чему се не може говорити,
о томе најтеже је ћутати.

I

L. W. – КРАТКА БИОГРАФИЈА

Реципије им да сам њроживио чудесан животи.

Витгенштајн, на самрти, др Бевану

Брижно је прошао тај пут,
од неизрецивог, сваког неког,
до у неречиво само.

Пут најдужи, пут најкраћи.

Сав је животопис убиљежен већ ту,
у тим *alla prima* записаним мислима,
а ипак индукцијама и дедукцијама,
у тим напоменама, енклитичким исповиједима,
у тим ставовима, ставним знацима,
у низовима тих реченица лишених сваке приче,
у њиховој кристалној синтакси;
у смртној озбиљности са којом је
без остатка мислио своје мисли,
у смртној озбиљности са којом их је
без остатка живио, записивао и испаштао.
Живио је по мисли, а не само мислио по животу;
био је такорекућ егзистенцијалист,
нешколски примјер, обрнут у камери опскури.

Наоко, његово бављење филозофијом
чинио се као тек једна од даровитости
међу његовим вишеструким даровитостима,
међу толиким извршностима: у аеронаутици,
у математици, у педагогији, музици, вртларству,
у архитектури, у медицини; свјетовима

којима се ћудљиво и непредвидљиво препуштао,
које је ћудљиво и непредвидљиво напуштао.

Споља гледано, чинило се да живио је
живот без унутрашњег јединства,
екстравагантно издијељен и растрзан
толиким његовим врсним склоностима.

Закупљен мислима, закупиран изражавањем
мисли, није се обзирао на спољашња говоркања.

Није марио за жене, нису ишле скупа
с математичким токовима његових мисли;
несклоне су граничним, метафизичким
питањима оне као што несклони су људи и звјери
истополној љубави. Узалуд је одасвуд мјеркао Расл
мучаљивог саговорника што шетао је горе-доље
по његовом стану као тигар у кавезу,
кад запао би овај у напети мук.
Није се могло одгонетнути тада
да ли је био замишљен над логичким питањима,
над неисказивошћу форме одсликавања
или над властитим гријесима.
Збрка и јаловост психологије
не могу објаснити то,
то да мислио је обоје истовремено,
као што све и може се мислити
само одједном.

Био је један од ријетких и посљедњих
којима филозофија није била теорија
него активност, усуд и филија,

активност показивања неизрецивог,
без чврсте форме и трајних резултата.

Пишући једном Норману Малколму,
жалио му се да због спољашњих
и унутрашњих разлога не може
да се бави филозофијом, а да то је једини труд
који му пружа истинско задовољство.
Жалио се да га никакав други рад
стварно не весели.
Сада, писао је, када имам
изванредно много посла
и када је мој дух непрестано нечим заузет,
на крају дана осјећам се
само уморан и жалостан.

Писао је мало, ал предан томе увијек и сав.
Публицирао још мање: три списа за живота –
један трактат, један чланак
и одмах затим писмо уреднику
часописа „Mind”, у којем се тог чланка одриче;
стотињак страница свега,
које се једнако од онога што је речено
састојаше и од онога што није речено,
и на којима је управо то што није речено
било оно што је битно.

Он сам, позивао је на одбацивање
онога што је на тим страницама написано:
„Моји ставови расвјетљавају тиме
што их онај ко ме разумије,
на крају признаје као бесмислене,
када се кроз њих, по њима,

преко њих попео напоље.
Он мора, такорећи, одбацити љестве
пошто се по њима попео.
Он мора те ставове превладати,
тада ће исправно видјети свијет.
О чему се не може говорити
о томе се мора шутјети.”

Оно што је речено на тим страницама
доживљава се као оно што није мишљено.
Постизао је то иронијом која у њега није била
неко прагматичко – синтаксичко,
него стилско средство.
Умио је прожети свој говор
неком физиогномијском цртом
и с оне стране семантике
довести говор до лебдења, до треперења.
То треперење говора
демантовало је његов манифестни смисао.

Искушао је и покушао исказати
оно прво и посљедње сваког говорења:
истовремену немогућност и нужност
потпуног саопштавања.
Тежина тих исказивања
испуњавала га је и разарала изнутра,
неком нерјешивом, унутарњом антитетиком.

Увјерен да коначно је ријешио проблеме,
отклонио замке што постављају се мишљењу,
растеретио се свега што произилази
из погрешне употребе језика,
ограничио немишљиво изнутра помоћу мишљивог,

јасно показујући изрециво
да навео је неизрециво да се показује,
нити радостан нити тужан није био због тог.

Једину вриједност свога рада видио је у томе
што он показује како је мало учињено
тиме што би ови проблеми били ријешени.
Знао је да тиме што су повучене границе мишљењу,
тачније изражавању мисли,
тиме што би био дат одговор
на сва питања наука,
наши животни проблеми
још уопште не би били нити додирнути.
Тада више не би остало никакво питање.
И управо то је одговор.

У напору да што боље изрази мисли,
да, како каже, што тачније чавао погоди у главу,
безброј је пута ријешен био сасвим да одустане,
и безброј пута ријешен био сасвим да настави.

Његове реченице, споља гледано,
а понајвише њему самом,
наликовале су на парадоксалан труд
да негира се метафизика помоћу метафизике,
да помоћу говора одбрани се шутња
о оном о чему се не може говорити.
Нападало га је то пароксизмом сумње.
Једном је, тако, сасма озбиљно запитао Расла:
„Молим Вас, хоћете ли ми рећи
да ли сам ја или нисам тотални идиот?
... Ако сам тотални идиот, постат ћу аеронаут,
али ако нисам, постат ћу филозоф”.

Сламан контрадикцијама, спољашњим границама
ставова, које нису истините ни под којим условима,
и које не допуштају ниједно стање ствари,
исцрпљен таутологијама, бесупстанцијалним
средиштима ставова, сморен њиховом
безусловном истинитошћу,
допуштањем сваког стања ствари,
од контрадикција и таутологија
на саму границу мишљења се склањао.

На саму границу стјеран је био,
на саму границу скоро,
да замијени крила и реп,
он, занесени конструктор једрилица,
да баца новац низ вјетар
анонимни добротвор Рилкеу и Траклу,
дарежљив и несебичан више по хабитусу
него по раном и великом наслеђству,
да одвоји кларинет од усана,
и настави да пири као опекнут
између плешућих прстију,
кларинетист нагнут и предан као у пољупцу,
да бризне у плач кријући прави разлог,
слуга затруњен пљевом
или да крикне разлог тај
усамљеник у колиби, у Норвешкој,
да дезертира добровољац, више авантури
и преслободи склон него аустријској круни
и болничарској бризи за војницима младим,
да умјесто простог рачуна, одсутан,
као вјетром донесени учитељ
у селима Доње Аустрије, изводи забезекнутој дјеци,
да математички су ставови, да су једнацбе,

псеудоставови, ништа да не говоре о свијету,
па да закикоћу се њему, дјечијом суровошћу,
румених образа, блиједе памети, ђаци из Trattenbacha,
да замијеша ко карте бочице и епрувете
лаборант у Newearthu,
да сочну стабљику у Huttelsdorfu,
умјесто сувих гранчица посијече,
вртларски помоћник или да зареди се,
да запути се на исток,
за оном метаболичком визијом
о једнакости међу људима,
или пред сами крај, у Ирској,
да отргне се од својих списка
и јурне у мутни океан,
усамљени играч говорних игара,
и ослободи се тако
сваког језичког метежа.
На самој граници је био.

Његови напори око тих реченица
на границама језика, упоредиви су само
с настојањем тијела да се лиши бола,
с тим, што при сваком раду
тијело настоји да одахне,
а при исписивању тих реченица,
увијек изнова мора се мислити
против те потребе, потребе за предахом.
Отуда тај рад толико је напоран,
отуда на саму границу га је доводио.

На самој граници је био, скоро да каже
то што говору посљедњим се чини:
Да свијет је пад у случај, у случајан језик,

да сви ставови једнако су вриједни.
Да никакво је ништа и никакво је нешто,
да никакав је битак бивствујућег:
каквоће питање да илузира језик,
да преодијева мисао,
да увијек каже нешто друго
од онога што мисао је хтјела рећи,
утвара говору упоришне тачке,
причиња човјеку његову повијест,
судбини укотвљеној лутајући ток.
Скоро да рекао би то
то што говору посљедњим се чини,
кад и то не би тек причињале његове ријечи,
и саме тек причињене.
Још једне би то био контрадикције удар,
још једне таутологије тег.
Зато радије о томе је ћутао,
о томе што посљедњим се чини,
ал' ни у говору, мада напрезао се скроз
није се мицао много подаље од тог.

На самој граници је био,
на самој граници тој
између говора и ћутања,
гдје од олакшице сваке
ваља одвратити мисао,
гдје још само један помак
могућ је мисли,
нити напријед нити натраг,
од саме границе мишљења
ка самом мишљењу границе,
гдје показује мишљење
своју паклену страну.

Гдје показује мишљење
своју паклену страну,
ту сваки пакао престаје:
између свијета и његове слике
разлика тад се открива.

Између свијета и његове слике
разлика кад се открива
и кад исказује се то тако што се показује
да није мистично како је свијет,
него да он јест.

Између свијета и његове слике
разлика кад се открива,
све је већа слобода
и све је већа обдареност
у оног који одсликава.

Све је већа слобода
и све је већа обдареност.

Кад највећа је слобода
и кад највећа је обдареност,
кад између свијета и његове слике
разлика као да нестаје,
баш тада, између свијета и његове слике,
разлику треба чувати.
Разлику треба чувати
као између лежишта и чуња,
да би се слободно,
да би се обдарено,
још уопште кретало.

На то ваља дати се сав.
Нити говорити нити ћутати.
Бити живи алат оное
што се исказује тако што се показује.

Тек понешто још записати,
само без дугог композицијског поступка,
само без супонирања, без притискања
папучице на клавиру да би тонови
прелазили један у другог.
Тек понеку још изразити мисао;
записивати их као фрагменте,
али тако да онај која их разумије,
дакле онај који их је превладао,
преузима одатле затворену слику свијета.

Мисли чудне су те, мисли истинске,
што дубе анксиозност,
ону највећу, кад ништа нам
промаћи не може, и кад ми
ничему промаћи не можемо.

„Ако вјечност није, мислио је,
бесконечно трајање времена,
него невремености,
тада вјечно живи онај
који живи у садашњости...

Наш живот је исто тако бескрајан
као што је наше видно поље безгранично...

Како је свијет, потпуно је индиферентно
за оно више. Бог се не објављује у свијету...

Рјешење загонетке живота
у простору и времену
лежи изван простора и времена...

Зар би се, уосталом ријешиле неке загонетке
тиме што живим вјечно.
Није ли тај вјечни живот,
исто тако загонетан као и садашњи...

Границе мога језика, мислио је,
ако су границе мога свијета,
онда је свјетова онолико
колико је и људи...

Свијет сретнога други је
него свијет несретнога...

Осјећај свијета као ограничене цјелине
мистичан је осјећај...

Етика се не да изрећи,
етика је трансцендентална.
Етика и естетика су једно...

Чињенице припадају све само у задатак,
не у рјешење...

За одговор који се не може изрећи
не може се изрећи ни питање.
Загонетке нема...

Ако се једно питање уопште може поставити
онда се на њега може и одговорити...

Сумња може постојати
само тамо гдје постоји питање,
питање тамо гдје постоји одговор,
а овај само тамо гдје се нешто може рећи...

Рјешење проблема живота,
види се у нестајању овог проблема...”

Мисли чудне су те,
од свијета што као да нас одводе,
баш оне, свијету нас снажно враћају.

Кушао је и искушавао слободу
највећу, оно мужевно чувство
слободе унутар чврстих граница
и на сигурној подлози, слободе
као сазнате и живљене нужности.

Још уредније и поузданије су биле
аеронаутске скице,
још дужи и виши јемчиле су лет,
још мелодиозније су на типкама кларинета
прсти миловали дах,
још уреднији је био врт,
још нехајнији вртлар
за монашке тихе разговоре.

Било му је јасно зашто људи
који након дугих кушњи и сумњи
открију коначни смисао,
више не могу рећи у чему се он састоји.